

Јавно предузеће
„Палић-Лудаш“

Извештај о остваривању Програма управљања Специјалним резерватом природе "Лудашко језеро" за 2016. годину

Палић, 2016. година

Специјални резерват природе „Лудашко језеро“

ИЗВЕШТАЈ

о остваривању Програма управљања за 2016. годину

УВОД

Главни циљеви и задаци

Дефинисани су Планом управљања СРП „Лудашко језеро“ 2010-2019 (сагласност Министарства животне средине, рударства и просторног планирања бр. 353-02-2652/2010-03 од 7. децембра 2011. године) и Годишњим програмом управљања СРП „Лудашко језеро“ за 2016. годину (Сагласност Министарства природних ресурса, рударства и просторног планирања бр.353-02-2305/2015-17 од 02.03.2016. године).

- Развијање и унапређивање чуварске службе.
Даље развијање рада службе кроз потребно опремање (теренско возило, делови униформе), полагање стручног испита, додатне едукације чувара (административни и технички аспекти бележења догађања на терену, картографске обуке, обуке у препознавању заштићених врста) од стране стручне службе.
- Приоритетне мере активне заштите природе и ревитализација угрожених станишта (влажне ливаде кроз наставак досадашњих пројеката ревитализације и реинтродукције - локалитет Птичарска колиба, ушће Киреша, степски фрагменти – локалитет Источна обала, ливада на комплексу Визиторског центра Лудаш кроз рад чуварске и стручне службе, активне мере у заштити угрожених врста - корњача, видра, чигра, модроврана, мочварни мравник и др.
- Наставак развијања базе података у функцији управљања, коришћења и праћења стања у циљу дефинисања пројекта активне заштите и очувања заштићеног подручја уз развијање ГИС кроз пројекат Града Суботица.
- Успостављање и наставак постојеће сарадње са корисницима подручја (пољопривредници, водопривреда, НИС, викендаши, риболовци) и локалним становништвом - МЗ Хајдуково и Шупљак, у одрживом коришћењу простора Резервата кроз рад чуварске и стручне службе.
- Наставак развијања традиционалних видова коришћења ресурса у циљу смањења деградационих процеса, а истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса кроз рад стручне и чуварске службе (организација и надзор кошења, организација и надзор испаше, организација и надзор сече трске).
- Усклађивање водног режима у Резервату са потребама заштите природе, врста и станишта, али и очувања природног ресурса воде кроз наставак сарадње са водопривредним предузећем и Покрајинским заводом за заштиту природе на изради новог водног режима за систем „Палић –Лудаш – Тиса“.
- Развијање даљих облика презентације природних вредности подручја, едукативних, рекреативних, еко и етно туристичких садржаја уз даље уређивање Визиторског центра Лудаш (завршетак техничког пријема, израда нових изложбених сегмената).

Главни резултати

Реализација наведених група задатака се одвијала континуирано, али само делимично. Имајући у виду да су то активности које управљач спроводи током целе године и то у оквиру вишегодишњег периода, очекујемо наставак реализације и заокруживање задатака у месецима до краја године и у наредним годишњим циклусима. Додатно, због недостатка средстава неке од планираних активности уопште нису реализоване, односно реализоване су друге активности на основу других извора финансирања, конкурса итд.

Будући да се већ више година уназад ради на развоју и унапређењу свих група задатака, приметан је напредак у појединачним областима. И даље се највећи помак уочава у делу који се односи на увођење традиционалних видова коришћења, а у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса (кошење, испаша, сеча трске). Развија се систем који се базира на колаборативном управљању деловима заштићеног подручја (углавном се то односи на испашу и традиционалне начине сече трске). Остваривана је активна сарадња са МЗ Шупљак: припреме и реализација сечења трске (јануар – фебруар и новембар – децембар), обука и начин рада током текуће године са Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе (март), сарадња на реализацији даљег уређивања локалитета код Школе (целе године). Са МЗ Хајдуково је сарађивано и реализована сеча трске (јануар - фебруар) и приликом исходавања услова заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе за засипање локалног пута уз језеро туцаником (решење број:03-1812 од 02.08.2016. и 03-1812/5 од 02.08.2016.) . У више наврата током године је сарађивано са ВДП ДТД „Северна Бачка“ по разним водопривредним питањима унутар Резервата. Такође и са градом Суботица у вези питања из пољопривреде и заштите животне средине (кампови – међународни волонтерски радни камп и еко-камп).

База података која обједињује чување, активне мере заштите и мониторинг стања популација заштићених и строго заштићених таксона се континуирано развија у један систем који значајно олакшава рад управљача на заштићеном подручју и свих субјеката који су у директној, или индиректној вези.

Услови рада

Јавно предузеће „Палић-Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“. Основна делатност Предузећа је заштита природе.

Сектор заштите природе у Јавном преузећу „Палић-Лудаш“ организован је у функцији обављања управљачких послова на заштићеним подручјима. Стручна служба задужена је за планирање, програмирање, праћење стања, извештавање и стручни и организациони надзор над радом чуварске службе. Чуварска служба обавља послове чувања, праћења стања и активних мера заштите. У оквиру Стручне службе се такође обављају послови сарадње са корисницима и власницима парцела у заштићеном подручју. Обављају се и послови презентације и развоја едукативних садржаја и сарадње са локалним становништвом.

Активности на опремању Визиторског центра Лудаш у Хајдукову, који је поред пријема посетилаца и едукације и у функцији радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици (током летњих месецци) одвијају се у континуитету. Процедура техничког пријема се приводи крају, како би објекат почео да функционише у потпуности.

Служба за заједничке послове Јавног предузећа „Палић-Лудаш“ (са седиштем на Палићу) обавља опште послове (менаџмент, финансије, набавке).

Тренутно је у Сектору заштите природе запослено 9 особа, од којих су 3 са ВСС – VII степен, 1 са ВШС – VI степен, 4 са ССС, а 1 је НСС. Током 2016. године предузеће је добило стручног сарадника за правне послове и управљање пројектима.

Делатност Сектора заштите природе се финансира преко наменских средстава из буџета Града Суботице, и путем конкурса за суфинансирање Покрајине (ове године је то изостало) и Републике. Едукативни и екотуристички програми су још у развоју.

Разлози због којих се програм и остварени резултати евентуално разликују

С обзиром да су средства потраживана кроз суфинансирање за реализацију Програма управљања већа од износа који је на крају добијен, (а да је при томе, реализација средстава корисника у односу на одлуку у накнадама веома мала), јасно је да су сви задаци и циљеви реализовани у ограниченом обиму, али у функцији континуитета свих послова.

Имајући у виду да Јавно предузеће „Палић –Лудаш“ поред СРП „Лудашко језеро“ управља са још четири заштићена подручја (око 7500 ха укупне површине), постојећа кадровска структура није задовољавајућа (недовољан број стручних сарадника потребних профила, као и неговатеља животиња са адекватном стручном спремом) и то отежава рад у сектору, односно реализацију годишњих програма управљања заштићеним подручјима.

ИЗВРШЕЊЕ ПОСЛОВА

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

1.1. Чување

1.1.1. Начин рада чуварске службе

Чување и надзор у СРП “Лудашко језеро” је континуирани задатак у циљу превентивне заштите природних вредности. Спроводи га чуварска служба у сарадњи са осталим корисницима простора, тј. – Волонтерском чуварском мрежом Удружења љубитеља природе МЗ „Шупљак“.

Чувари заштићеног подручја су током године надгледали спровођење режима заштите природних вредности, намену и коришћење површина од стране свих корисника простора као и посетилаца „Лудашког језера“. О свим променама насталим у Резервату извештавано је континуирано кроз теренски дневник. Стручна служба је континуирано пратила стање, обавештавала кориснике о неопходности заустављања започете активности која није у складу са мерама заштите (легитимисано је 21 лице, прегледано је 15 простора, 2 возила, 4 пловила и 2 товара; одузет је 1 предмет; изречено 10 забрана радова и 2 налога за враћање у претходно стање).

Настављено је са системским праћењем спровођења услова заштите природе у сарадњи са инспекцијом (до сада је пристигло 20 решења о условима заштите природе).

Рад чуварске службе је делом суфинансиран средствима Министарства пољопривреде и заштите животне средине по уговору број 401-00-526/2016-17 од 28.04.2016. (плата), а делом средствима града Суботице кроз реализацију Уговора о

суфинансирању пројекта „Едукативне активности на очувању биолошке и предеоне разноврсности“ – кампови са природњачким темама (Уговор број: П-401-763/2016 од 22.06.2016. године.)

Настављено је са радом на интерактивној бази података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић - Лудаш“. Показало се да се основни циљеви успостављања базе – повећана ефикасност праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, успешно реализују.

Чувар на заштићеном подручју— је у јунском испитном року (10.06.2015. године) положио испит за чувара заштићеног подручја. Очекујемо достављање јединственог регистарског броја чувара, како бисмо у складу са Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014), израдили одговарајућу легитимацију.

Чувари на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“ – је Себастиан Пахерт – има Јединствени регистарски број чувара 0012 (број уверења и датум издавања уверења: 152-02-303/2015-17 од 06.07.2015.). Чувар има израђене службене легитимације чувара заштићеног подручја у складу са Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 97/2015). Чувар поседује службену одећу и обућу у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 93/2015).

Слика 1. Чувар осматра заштићено подручје

Током 2016. године, стручна служба управљача је континуирано радила на пословима управљања заштићеним подручјем кроз: израду Програма управљања за 2017. годину, извештаја о остваривању програма управљања за 2016. годину, израду пројеката мера активне заштите (ревитализација влажних ливада и степских фрагмената) и програма динамике активности на управљању популацијама строго заштићених врста.

Рад стручне службе је делом суфинансиран средствима Министарства пољопривреде и заштите животне средине по уговору број 401-00-526/2016-17 од 28.04.2016. (плата), а делом средствима града Суботице.

1.1.2. Опремљеност

Захваљујући пројекту, 04SER02/01/002 из Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије 2008. године када је набављен део неопходне опреме (зграда, 1 теренско возило, опрема за чуваре, део рачунарске опреме) створена је основа на којој се може развијати даље унапређивање управљања заштићеним подручјем.

Још 2015. године је набављена опрема – теренско возило (Great Wall) за потребе обиласка терена и чувања заштићеног подручја. Куповина возила је реализована из средстава Града Суботице.

До краја године ће се реализовати набавка катамарана – пловила, које ће се користити на Луадшком језеру у циљу промоције заштите природе и развоја еко-туризма. Део средстава за набавку пловила је обезбеђен преко субвенција Министарства пољопривреде и заштите животне средине по уговору број: 401-00-526/2016-17 од 28.04.2016; а део средстава је обезбеђен из наплате накнада управљачу. Планирана је набавка пловила које је регистровано за 12 особа.

Реализована је набавка резервних делова за теренских возила (чамаца, мотора, аутомобила), трошкови регистрације, атест за гас и трошкови горива за рад чуварске службе што је суфинансирано кроз Уговор са Градом Суботица – Суфинансирање годишњег програма управљања заштићеним подручјем Парк природе „Палић“ за 2016. годину (Уговор број: П-401-608/2016 од 23.05.2016.).

Реализована је набавка опреме за мониторинг подручја из ваздуха – дрон - кроз уговор са Градом Суботица – Суфинансирање годишњег програма управљања заштићеним подручјем Парк природе „Палић“ за 2016. годину (број П-401-608/2016 од 23.05.2016.) и средствима субвенција надлежног Министарства – средства предвиђена за реализацију Годишњег програма управљања за СРП „Селевењске пустаре“, по уговору број: 401-00-526/2016-17 од 28.04.2016.

1.1.3. Обука

Настављена је обука чувара ради примене прописа у складу са Законом о заштити природе. Ова обука се реализује континуално. Обуку је реализовала стручна служба управљача у оквиру свог редовног посла.

И ове године је наша чуварска служба у више наврата учествовала у обуци и теренском раду чуварске службе Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска). Теме у оквиру обуке су се делом односиле на рад на терену – вођење теренских белешки и поступање са прекршиоцима на терену и делом на ревитализацију влажних и сувих ливада са испашом стоке (воденим биволом и сивом говечетом).

1.2. Одржавање

1.2.1. Управљање отпадом

Спровођене су уобичајене активности на одржавању реда и чистоће на одређеним локацијама:

- комплекс Визиторског центра Лудаш у Хајдукову (смеће се односи двонедељном динамиком); током трајања кампова (укупно осам недеља), појачане су биле активности на чишћењу и одржавању
- места за риболов око Киреша – углавном је смеће сакупљано при редовним обиласцима терена
- код Школе и на Буцаку у сарадњи са *Волонтерском чуварском мрежом* МЗ „Шупљак“ (континуална активност, а полугодишње су организоване акције сакупљања смећа).

Редовно одржавање реда и чистоће се реализовало из сопствених ресурса и делом средствима субвенција надлежног Министарства по уговору (401-00-526/2016-17 од 28.04.2016.)

1.2.2. Одржавање постојећег мобилијара

Током године је реализована поправка (замена носача, лакирање, фарбање) едукативних табли, канти и осматрачница дуж едукативних стаза. Реновирано је мол код птичарске колибе на едукативној стази „Киреш“ и то из сопствених средстава и средстава Града Суботице по уговору број: П-401-763/2016 од 22.06.2016.) кроз активности волонтера током трајања Међународног волонтерског радног кампа на Лудашу, који организују Млади истраживачи Србије/ Волонтерски сервис Србије.

Слика 2. Поправка мола и мобилијара

1.3. Обележавање

Током 2016. године урађена је обнова свих граница у заштићеном подручју у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара (Службени гласник Републике Србије, број 30/92, 24/94 и 17/96). Обновљене су и табле које указују на забрану приступа у I степен заштите - табле су обновљане више пута током године. С обзиром да је тренд уништавања информативних табли у порасту (на недељном нивоу се уништавају), управљач је приморан да израђује налепнице које се постављају на већ постојеће објекте, између осталог и због великих трошкова обнове комплетних табли. Обављена је замена оштећених и уништених стубова који дефинишу границу I степена заштите - такође, у више наврата (по основном обележавању).

Имајући у виду велику дужину линије граница зона заштите настављено је и са постављањем стубова (обновом извађених, или уништених).

Током године је реализован пројекат *Центра за истраживање и студије туризма* – постављена је инфраструктура за бициклическу стазу (трасу) у Резервату. Постављени су путокази, информативне табле, клупе и надстрешнице. Иако се постављање десило у октобру месецу, велики део мобилијара је уништен и отуђен. За наведену активност је исходовано решење о условима заштите природе (03-1657/2 од 12.08.2016. године) и чуварска служба је контролисала све активности.

Слика 3. Нови елементи едукативне стазе на Лудашу

1.4. Заснивање и успостављање базе података (катастар, ГИС и др.)

Настављено је са уносом података у базу која се односи на спровођење режима и мера заштите и унапређивања RangerOffice2015 (унапређени софтвер "SuPaLuSe Ranger LandCruiser 2011 MiBeSoft"). У циљу ефикаснијег праћења делатности чуварске службе као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, наставила је са радом и база података за сва заштићена подручја којима управља ЈП "Палић-Лудаш" у виду чувања свих релевантних података (база локација, база фотографија).

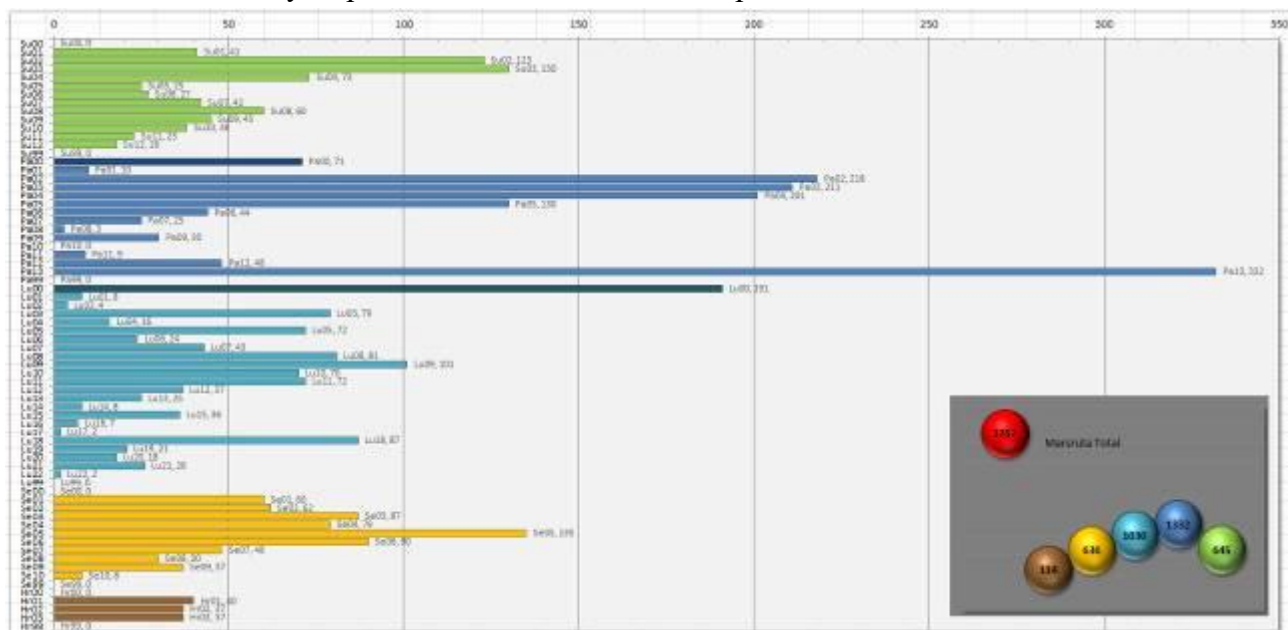
База је допуњена великим бројем фотографија заштићеног подручја, ретких и угрожених врста, као и фотографијама које се односе на недозвољене активности у резервату (конкретних елемената за пријаву надлежној Инспекцији било је 1). ГПС - опрема, којом Управљач располаже, је повећала квалитет постојеће базе података, јер се сада, осим фотографија, запажања и других релевантних података, уносе и тачне географске координате места на коме се налази популације ретких врста, као и

величина популације и њен просторни распоред. Настављена је пракса повезивања теренских белешки чувара (теренски дневник), теренске пријаве, пријаве Инспекцији, фотографија недозвољене активности и тачних координата места (степен заштите) на ком се десила предметна недозвољена активност у једну целину. Показало се да то значајно повећава квалитет рада и убрзава ток процедуре. Проблем за унапређивање ове функције је свакако недовољан број кадрова одговарајуће стручне спреме, недовољног броја стручног људства за обраду ових података и недовољна густина излазака на терену функцији мониторинга (због других обавеза).

База се показала као врло корисна, с обзиром да су сви елементи који су нам неопходни за припрему реализације одлуке о накнадама, унети. Конкретно – сви релевантни подаци који су потребни за наплату код различитих субјеката су квантификовани (електроводови, телефонска инфраструктура, водопривредни објекти, гасовод).

Настављени су информатички радови у оквиру Географско-Информационог Система (GIS). Настављено је са прикупљањем и усклађивањем потребних елемената система (рачунари, картографија, катастарски подаци и пратеће информације). Кроз сарадњу са Националним парком „Кишкунша“ чуварска и стручна служба је добила велику подршку (у смислу активности на терену и са програмима).

Активности су се реализовале из сопствених средстава.

Слика 4. Извод из базе – честоћа обилазака појединих локалитета у оквиру заштићених подручја од стране чуварске службе

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно-историјским вредностима

- Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица води податке о непокретним културним добрима и евидентираним добрима на подручју и прописао је мере за њихову заштиту. Током 2016. године није било активности осим надзора чуварске службе.
- У вези планираног пројекта који би се надовезао на већ постојеће резултате прекограничног пројекта Републике Србије и Републике Мађарске – IPA

пројекат CULT-NAT HERIT под називом „Откривање заједничког културног и природног наслеђа у пограничном региону Мађарска – Србија“ (HUSRБ/1203/212/117) у 2015. години није било никаквих активности.

- Са Градским музејем у Суботици и Универзитетом у Сегедину планирана је припрема и израда још једног међународног – прекограничног пројекта, који би такође био наставак већ постојећег који се односи на археолошка истраживања на подручју локалитета „Хинга“ у оквиру СРП „Лудашко језеро“. На бази прикупљених артефакта на терену, планирана је израда изложбених поставки у Визиторском центру „Лудаш“, као и лифлета, едукативних табли и веб презентација. Археолошко налазиште „Хинга“ је веома значајно и представља једну од најфреквентнијих локација у целом окружењу, у односу на миграције становништва (преисторијски период, антички период, велика сеоба народа, средњовековни период). Због недостатка средстава у 2016. години нису биле активности у вези овог пројекта.

3. Управљање природним ресурсима

1) Мониторинг – праћење стања

Наставила се мониторинг станишта строго заштићених врста у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе из Новог Сада. Наставило се и праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака, поготову тренд распрострања у односу на спровођење мера активне заштите природе.

Одвија се стално праћење станишта заштићених и строго заштићених врста. Предмет мониторинга у СРП "Лудашко језеро" су већином птице (36 таксона) и знатно мањи број биљних таксона (4), сисара (3 таксона), рибе (1 таксон), гмизавци (1 таксон) - према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

Праћење стања обавља чувар приликом редовних обилазака терена и стручни сарадник у сезонским периодима, у складу са условима заштите природе и извештајима о надзору Покрајинског завода за заштиту природе Нови Сад. Одређене податке о мониторингу, прикупљамо и од истраживача који раде на терену.

Током године се са Националним праком „Кишкуншаг“ из Мађарске се наставило радом на успостављању униформног система мониторинга у смислу појачаног праћења стања таксона који се у Мађарској налазе на листи Natura 2000 врста. Утврђене су значајне врсте које се налазе са обе стране границе и направљен је план и динамика праћења популација наведених врста. У Србији још увек не постоји јединствена листа Natura 2000 врста, али ми очекујемо да ће велики број врста које смо дефинисали ући на будућу листу. У случају да, ипак, неке врсте не уђу – свакако ћемо имати податке о врстама које се налазе на листи заштићених и строго заштићених врста - *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

Rbr.	Naziv	Народни назив (српски)	IUCN
1	<i>Centaurea sadlerana</i>	зечина, козја брада	
2	<i>Cirsium brachycephalum</i>	краткоглавичаста	Least Concern - LC

		паламида	
3	<i>Plantago schwarzenbergiana</i>	Шварценбергова боквица	
	Insecta		
1	<i>Lycaena dispar rutila</i>		
2	<i>Maculinea (Phengaris) teleius</i>	мочварни мравник	Near Threatened - NT
	Ihtiofauna		
1	<i>Misgurnus fossilis</i>	чиков	Least Concern - LC
	Batrahofauna		
1	<i>Hyla arborea</i>	гаталинка	Least Concern - LC
2	<i>Pelobates fuscus</i>	жаба чешњача	Least Concern - LC
3	<i>Rana dalmatina</i>	шумска жаба	Least Concern - LC
4	<i>Triturus dobrogicus</i>	подунавски мрмољак	Near Threatened - NT
	Herpetofauna		
1	<i>Emys orbicularis</i>	барска корњача	Lower Risk/near threatened - LR/NT
	Ornitofauna		
1	<i>Acrocephalus paludicola</i>	источни трстењак	Vulnerable A2c - V
2	<i>Actitis hypoleucos</i>	полојка	Least Concern - LC
3	<i>Alauda arvensis</i>	пољска шева	Least Concern - LC
4	<i>Alcedo atthis</i>	водомап	Least Concern - LC
5	<i>Anas (Spatula) clypeata</i>	патка кашикара	Least Concern - LC
6	<i>Anas (Spatula) querquedula</i>	гроговац	Least Concern - LC
7	<i>Anthus campestris</i>	степска трептељка	Least Concern - LC
8	<i>Ardea purpurea</i>	црвена чапља	Least Concern - LC
9	<i>Ardeola ralloides</i>	жута чапља	Least Concern - LC
10	<i>Athene noctua</i>	кукумавка	Least Concern - LC
11	<i>Aythya ferina</i>	риђоглава патка	Least Concern - LC
12	<i>Aythya nyroca</i>	патка њорка	Near Threatened - NT
13	<i>Botaurus stellaris</i>	водени бик	Least Concern - LC
14	<i>Calidris alpina</i>	северни жалар	Least Concern - LC
15	<i>Caprimulgus europaeus</i>	легањ	Least Concern - LC
16	<i>Carduelis cannabina</i>	конопљарка	Least Concern - LC
17	<i>Chlidonias hybrida</i>	белобрка чигра	Least Concern - LC
18	<i>Chlidonias niger</i>	црна чигра	Least Concern - LC
19	<i>Ciconia ciconia</i>	бела рода	Least Concern - LC
20	<i>Circus aeruginosus</i>	еја мочварица	Least Concern - LC
21	<i>Circus pygargus</i>	еја ливадарка	Least Concern - LC
22	<i>Coracias garrulus</i>	модроврана - златоврана	Near Threatened - NT
23	<i>Coturnix coturnix</i>	препелица	Least Concern - LC
24	<i>Crex crex</i>	прдавац	Least Concern - LC
25	<i>Falco tinnunculus</i>	ветрушка	Least Concern - LC
26	<i>Galerida cristata</i>	ћубаста шева	Least Concern - LC

27	<i>Gallinago gallinago</i>	барска шљука	Least Concern - LC
28	<i>Haliaeetus albicilla</i>	белорепан	Least Concern - LC
29	<i>Hippolais pallida</i>	сиви вољић	Least Concern - LC
30	<i>Hirundo rustica</i>	сеоска ластва	Least Concern - LC
31	<i>Ixobrychus minutus</i>	чапљица	Least Concern - LC
32	<i>Jynx torquilla</i>	вијоглава	Least Concern - LC
33	<i>Lanius collurio</i>	руси сврачак	Least Concern - LC
34	<i>Lanius minor</i>	сиви сврачак	Least Concern - LC
35	<i>Limosa limosa</i>	муљача	Near Threatened - NT
36	<i>Lullula arborea</i>	шумска шева	Least Concern - LC
37	<i>Luscinia svecica</i>	модровољка	Least Concern - LC
38	<i>Merops apiaster</i>	пчеларица	Least Concern - LC
39	<i>Miliaria calandra</i>	велика стрнадица	Least Concern - LC
40	<i>Muscicapa striata</i>	сива мухарица	Least Concern - LC
41	<i>Numenius arquata</i>	царска шљука	Near Threatened - NT
42	<i>Nycticorax nycticorax</i>	гак	Least Concern - LC
43	<i>Oenanthe oenanthe</i>	обична белогуза	Least Concern - LC
44	<i>Otus scops</i>	ћук	Least Concern - LC
45	<i>Oxyura leucocephala</i>	плавокљуна патка	Endangered A2bcde+4bcde
46	<i>Parus cristatus</i>	ћубаста сеница	Least Concern - LC
47	<i>Perdix perdix</i>	јаребица	Least Concern - LC
48	<i>Pernis apivorus</i>	осичар	Least Concern - LC
49	<i>Philomachus pugnax</i>	прудник убица	Least Concern - LC
50	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	обична црвенперка	Least Concern - LC
51	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	шумски звиждак	Least Concern - LC
52	<i>Picus viridis</i>	зелена жуна	Least Concern - LC
53	<i>Porzana pusilla</i>	барски петлић	Least Concern - LC
54	<i>Riparia riparia</i>	брегуница	Least Concern - LC
55	<i>Sterna hirundo</i>	обична чигра	Least Concern - LC
56	<i>Streptopelia turtur</i>	грлица	Least Concern - LC
57	<i>Tringa erythropus</i>	мрки прудник	Least Concern - LC
58	<i>Tringa glareola</i>	прудник мигавац	Least Concern - LC
59	<i>Tringa totanus</i>	црвеноноги спрудник	Least Concern - LC
60	<i>Tyto alba</i>	кукувија	Least Concern - LC
61	<i>Upupa epops</i>	пупавац	Least Concern - LC
62	<i>Vanellus vanellus</i>	вивак	Least Concern - LC
Teriofauna			
1	<i>Apodemus agrarius</i>	пругасти миш	Least Concern - LC
2	<i>Cricetus cricetus</i>	хрчак	Least Concern - LC
3	<i>Erinaceus europaeus</i>	јеж	Least Concern - LC
4	<i>Lutra lutra</i>	видра	Near Threatened - NT
5	<i>Plecotus austriacus</i>	љињак	Least Concern - LC
6	<i>Mustela eversmanii</i>	степски твор	Least Concern - LC

Табела 1 – Прелиминарни списак врста

Активности су реализоване из сопствених средстава.

Настављена су истраживања на распрострањењу врсте *Phengaris teleius* и на подручју СРП „Лудашко језеро“ у оквиру израде докторске дисертације на студијама биологије у Крагујевцу Милоша Поповића чији део су и подаци из мониторинга. Са истраживачем разговарано о могућој организацији стручне конференције о влажним ливадама и заштићеним врстама везаним за њих, у склопу Натура 2000. Објављена су три рада чији су резултати активности на нашим заштићеним подручјима:

1. Popović M, Šašić M (2016) New findings of the butterfly *Phengaris teleius* at the border between Hungary and Serbia (Lepidoptera: Lycaenidae). *Biodiversity Data Journal* 4: e8078. doi: 10.3897/BDJ.4.e8078
2. Miloš Popović, Martina Šašić, Ivan Medenica, Jelena Šeat, Aca Đurđević, Jelka Crnobrnja-Isailović (2016) Living on the edge: population ecology of *Phengaris teleius* in Serbia
3. Popović, Miloš, Radaković, Miloš, Đurđević, Aca, Franeta, Filip, Verovnik, Rudi (2016) DISTRIBUTION AND THREATS OF PHENGARIS TELEIUS (LEPIDOPTERA: LYCAENIDAE) IN NORTHERN SERBIA. *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 60(2), pp. 173–183, 2014

2) Реинтродукција и реколонизација

У вези са пројектом „Повратак чигри на Палићко и Лудашко језеро“ током 2016. године су се реализовале активности искључиву на мониторингу птица. Гнежђење ни ове године, на жалост, није успостављено.

Настављене су активности на програму „Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини“ - током године нису постављене нове вештачке дупље (кућице), само су евидентирани гнездећи парови модровране на заштићеном подручју (1 гнездећи пар, без промене). Пројекат се такође ради у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ из Суботице, који ове активности финансирају кроз своје пројекте. Управљач учествује кроз надзор чуварске службе и пратњи на терену и кроз надзор активности од стране стручне службе.

Активности су се финансирале већем делом из сопствених средстава Удружења а малом делом и сопствених ресурса управљача.

3) Рекултивација

До сада на подручју није било активне рекултивације.

Током 2016. године је започета израда Програма коришћења тршћака, у ком ће се обрадити и поједини локалитети овог заштићеног подручја. За наведени програм су прибављени услови заштите природе (број 03-93/3 од 06.03.2015.). Услови заштите природе предвиђају израду комплексног програма коришћења тршћака на СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“ и ПП „Палић“ за период 2015-2019. Условима је предвиђено, поред осталог, снимање стања тршћака (и акватичних и копнених), одређивање микростаништа природних реткости унутар тих тршћака, комуникација са члановима локалне заједнице и сл., па због тога израда поменутог

програма још није стигла до краја. Током године су две студенткиње из Немачке преко програма ASA учествовале у тромесечном програму који је требало да да резултате у вези са дугорочном употребом трске. Тачније, циљ њиховог боравка на Лудашком (и Палићком) је био да се направи процена количине трске, најефикаснији метод уклањања и одрживог управљања трском. Како се и очекивало, комбинација кошења (сузбијања), испаше и кошења у смислу економске експлоатације даје најбоље и једине одрживе резултате. Будући да је требало да се да предлог за могућност загревања Визиторског центра на Лудашу трском, резултати показују да би улагање било велико (у инфраструктуру), али да би се исплатило за наредних 6 – 8 година.

Слика 5. Презентација резултата у вези са ефикасном употребом трске

Активности су реализоване из сопствених ресурса.

4) Ревитализација и мере активне заштите

Ревитализација је настављена на свим предвиђеним локалитетима - станишта влажних ливада (код Птичарске колибе, ушће Киреша – на површини од 10 хектара). Активности се реализују спровођењем мера активне заштите природе кошењем ливада, кошењем секундарних тршњака у току зиме и током вегетационог периода кроз реализацију пројекта "Унапређење стања станишта – ревитализација влажних ливада у СРП „Лудашко језеро“, који се у континуитету одвија од 2009 године. Организовано је кошење на локалитетима значајних станишта са локалним становништвом (праћење активности на реализацији Споразума са корисницима на кошаницама). Мере активне заштите спроводи чуварска служба управљача, а делом се реализује у сарадњи са локалним становништвом, уз едукацију начину коришћења кошаница у складу са условима заштите и надзор кошења у складу са условима заштите.

Обављено је кошење степске ливаде код Визиторског центра „Лудаш“. Биомаса је однета, а у циљу ревитализације, на ливаду је нанета покошена трава донета са одговарајућег локалитета (степска ливада) у Специјалном резервату „Селевењске пустаре“.

Током године су одрађене припремне радње за успостављање испаше подолским говедима у циљу ревитализације влажних ливада у приобалном делу Лудашког језера. Добри резултати из Парка природе „Палић“ су нас навели да кренемо са истом активношћу и на Лудашу. После само пола године испаше подолским говедима на локалитету „Мало појило“ у ПП „Палић“, појавиле су се орхидеје и индикаторске врсте слатина. Трска, која је била у монокултури, је потпуно потиснута. Резултати су изузетно добри, али изискују ангажовање неговатеља животиња, одговарајуће струке и са искуством. Овако, чуварска служба један део свог радног дана проводи у дохрањивању и појењу стоке. Додатним субвенцијама надлежног Министарства су обезбеђена средства која су намењена за реализацију прве фазе вишегодишњег пројекта ревитализације значајних станишта у СРП „Лудашко језеро“. У првој фази, за 2016. годину је планирано да се на предвиђеним локалитетима ограда део (три независне површине, физички одвојене оградом) и да се испред ограде постави електрични пастир. У првој фази је планирана изградња три надстрешнице (монтажне – преносиве) где би се стока (водени биволи и подолска говеда, предвиђено највише 10 јединки по надстрешници) склањала од неповољних метеоролошких услова. Надстрешнице би биле направљена од дрвета. У склопу надстрешница је предвиђено место где би се постављала храна за стоку у зимском периоду (додатна исхрана, услед неповољних временских услова). За наведени пројекат су урађени припремни радови, реализује се набавка материјала и исходовани су услови заштите природе (решење број: 03-1111/2 од 17.06.2016. године). Пројекат ће се реализовати до краја године и то средствима субвенција Министарства пољопривреде и заштите животне средине по уговору број: 401-00-4130/2016-17 од 01.12.2016. године.

Удружење љубитеља природе „Riparia“ у склопу пројекта *Ревитализација острва „Рожа Шандор“ у СРП „Лудашко језеро“* је у складу са условима заштите природе (број 03-1463/2 од 17.09.2015. године) и уз стални надзор чуварске службе наставило програм ревитализације вегетације на локацији у II степену заштите на острву „Рожа Шандор“ у Специјалном резервату природе „Лудашко језеро“. Терен је растао делом са трском, делом са дрвенастим и зељастим инвазивним биљним врстама. Пројекат се надовезује на активности Управљача, које представљају сечу приобалних сувих тршњака (амфибијом – воденим комбајном), са циљем ревитализације влажних ливада уз обалу језера. После ревитализације, дугорочно одржавање острва такође ће се обезбедити путем испаше са три козе које би спречавале ширење непожељне вегетације.

Континуално су спровођене активне мере заштите на степском станишту – реликтна степска заједница (источна висока обала Лудаша – на површини од 5 хектара) где је кошењем воденим комбајном (амфибијом) и вађењем дрвенастог подраста инвазивних врста (зова) одржавано станиште са степским фрагментима вегетације и спречавано растање. За активности употребе воденог комбајна – сече трске на заштићеним подручјима, управљач је добио решење о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (број 03-93/4 од 10.03.2015. године). Кошење воденим комбајном је реализовано више пута током године и даје изузетно добре резултате. И на другим деловима приобаља Лудашког језера је обављено кошење више

пута, а у циљу реализације пројекта успостављања заштитног појаса око Лудашког, Крвавог и Палићког језера. Активност је суфинансирана средствима Града Суботице и то по уговору број: П-401-709/2016 од 09.06.2016. године.

Кошењем је одржавано и станиште са вегетацијом пешчарске ливаде (1 хектар) и одржаван појас заштитног зеленила са аутохтоним врстама. Радове је обављала чуварска служба, локално становништво и трећа лица.

Активности су се финансирале из сопствених ресурса.

Спроводе се и даље мере заштите орнитофауне (постављање дупљи, зимско храћење). Ове активности се реализују кроз сарадњу и програме Удружења љубитеља природе „Рipаgиa“.

5) Пројекти и програми у области ловства

Специјални резерват обухвата део ловишта „Суботичка пешчара“. Овим делом ловишта газдује Ловачко друштво „Шљука“ са седиштем у Хајдукову, а на основу годишњих Планава који се ослањају на Ловну основу ловишта „Суботичка пешчара“ за период 2002 - 2013. Повремено нарушавање мира у Резервату од стране ловаца решавано је појачаном контролом у периодима лова, нарочито у доба миграције птица, као и комуникацијом са ловним мајстором.

6) Пројекти и програми у области рибарства

Постојеће рибарско подручје „Палић-Киреш-Лудаш“ обухвата делове Резервата: речицу Киреш, узводно и низводно од језера и II и III степен заштите језера Лудаш. Подручје је одређено Одлуком Управног одбора Јавног предузећа „Палић-Лудаш“ у складу са законом. Подручје се користи за спортски риболов и по Програму за повремни риболов у функцији праћења стања и њиме управља Сектор за заштиту природе ЈП „Палић-Лудаш“, кроз рад стручне и рибочуварске службе. Заштита рибарског подручја одвија се на основу Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС, бр. 128/2014), Закона о заштити природе („Службени гласник РС, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16), Уредбе о заштити Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ (Сл. гласник РС број 30/06), Одлуке о заштити Парка природе „Палић“ („Службени лист општине Суботица“, 15/13 и 17/13-исправка), као и осталим прописима везаним за управљање заштићеним подручјима.

Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ – располаже рибочуварском службом које обавља послове надзора и чувања на територији Рибарског подручја „Палић – Киреш – Лудаш“.

У складу са Законом о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС, бр. 128/2014) ЈП „Палић-Лудаш“ је започело процедуру проглашења посебних рибарских подручја на заштићеним подручјима којима се управља. Донет је предлог за утврђивање рибарских подручја и послато је Покрајинском заводу за заштиту природе на мишљење. Завод је у свом мишљењу (број 03-2157/2 од 26.10.2016.) навео да достављен предлог за утврђивање рибарског подручја на подручју СРП „Лудашко језеро“ је у складу са Законом о заштити и одрживо коришћење рибљег фонда („Сл. гласник РС“, бр. 124/14).

У даљој процедури, рибарско подручје унутар заштићеног подручја СРП „Лудашко језеро“ одредиће се на риболовним водама:

- Језеро Лудаш – делови у II и III степену заштите
- Канал Палић-Лудаш – III степен заштите
- Канал Беге (у границама Резервата) – III степен заштите
- Речица Киреш – узводно од улива у језеро до железничке пруге II степен, од железничке пруге до државне границе III степен заштите
- Канал Киреш – низводно од језера Лудаш до тремеђе К.О. Палић, Бачки Виногради, Мартонош (до Буки моста) – II степен заштите
- Мелиорациони канали на субјединици Киваго.

7) Пројекти и програми у области пољопривреде

Велики проценат пољопривредног земљишта на територији СРП „Лудашко језеро“ је у државном власништву. Део ових површина је био предмет издавања у закуп - (делови у II и III степену заштите). Комисија за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице (управљач нема свог представника у наведеној Комисији) је у припреми Програма за ову годину користило Услове заштите природе под којима се државне парцеле у СРП „Лудашко језеро“ могу издавати (Услови заштите природе од 2013. године – и даље важе). Услови заштите природе чине саставни део уговора о закупу за парцеле у заштићеним подручјима. Ограничења условљена режимом према Уредби о заштити су у забрани интензивирања производње и промене намене, ограничавање кошења и њихово поштовање је контролисала чуварска и стручна служба. Кошење ливада је контролисано у циљу спровођења режима (кошење после завршетка цветања строго заштићених и заштићених врста биљака, остављање пруга – „шавова“ - за рефугијум фауне) а надзирана је и испаша (број грла по хектару, кретање ван станишта заштићених врста у генеративном периоду). Стручна служба управљача је почетком године доставила Комисији за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице податке у вези са површинама које се налазе на заштићеном подручју, у циљу изузимања. Следећи корак је да Комисија достави податке надлежном Министарству и да се нађе начин да управљач правно - формално може да постане корисник површина које су у програму лицитације пољопривредног земљишта и то на површинама на којима се реализују пројекти ревитализације.

Ове активности су се финансирале кроз уговор са Градом Суботица – уговори број: П-00-401-152/2016 од 04.02.2016. године.

8) Пројекти и програми у области управљања водама

Пратило се стање вода, нарочито одржавање нивоа вода у зимском и летњем периоду у комуникацији и развијању сарадње управљања са ДТД ВДП „Северна Бачка“, надлежним за одржавање водопривредних режима вода из система „Палић-Лудаш“.

Даље се радило на изради новог режима вода у сарадњи са заинтересованим субјектима (општина, водопривреда, Покрајински завод за заштиту природе). Ове активности су и у склопу припремних студија и пројекта санације језера Палић и Лудаш (оба језера су повезана) и Плана за унапређење еколошког статуса језера Палић и околине („Службени лист“ Града Суботице број 24, од 15. јула 2014. године).

Током године представници заинтересованих субјеката су се састали више пута. Закључило се да за одређивање новог режима вода треба усагласити потребе корисника оба језера и потребе заштити природе.

Управљач је и ове године тражио и добио услове заштите природе (број 03-2002/2 од 06.09.2016. године) од Покрајинског завода за заштиту природе за смањење нивоа воде на језерима Лудаш, Крваво језеро и Палић у оквиру ургентних мера заштите угрожених врста приобалних ливада, у периоду септембар-новембар 2016. године. Активности су у току и одвијају се у сарадњи са ДТД ВДП „Северна Бачка“. Управљач, је у складу са решењем о условима заштите природе (наведено) доставио Покрајинском заводу за заштиту природе и извештај о својим активностима на регулацији нивоа вода у целом региону.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

У склопу посетилачких програма (предавање и шетња са чуварем) са школама из окружења, локалним школама и часа у природи Резерват је имао више од 500 посетилаца током 2015. године углавном деца из основних школа, одржано је више десетина предавања о природним вредностима СРП „Лудашко језеро“, када се организовала шетња дуж едукативне стазе „Чурго“ и „Киреш“.

Већ традиционално и 2016. године се на подручју СРП „Лудашко језеро“ код Визиторског центра „Лудаш“ одржао *Међународни волонтерски радни камп* (у сарадњи са Младим истраживачима Србије – Волонтерски Сервис) у две смене, као и *Еко камп „Лудаш 2016“* (у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia“). Ово је била тридесетогодишњица Еко - кампа на Лудашком језеру.

Међународни волонтерски радни камп је одржан на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, Специјалног резервата природе „Селевењске пустаре“ и Парка природе „Палић“ у две смене – прва смена - од 01-16.07.2016. године и друга од 03-17.09.2016. У кампу је учествовало по 15 учесника (8 страних и 4 домаћа волонтера, 2 координатора волонтера, координатор кампа од стране предузећа). Волонтери су били смештени у поткровљу Истраживачке станице поред Визиторског центра Лудаш. У интервалу од 9 до 14 h се одвијало радни део кампа. Планом активности кампа, предвиђено је чишћење појединих локалитета (кошење, уклањање младица дрвенастих биљака, одношење биомасе), на којима је опстанак природних реткости (строго заштићених и заштићених врста) и станишта угрожено, услед неповољних промена које доводе до сукцесије екосистема, или ширењем инвазивних алохтоних врста. За реализацију кампа су исходовани услови заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03-547 од 13.05.2016. и 03-547/2 од 12.05.2016. године.

Традиционални еко-камп Лудаш је одржан на подручју Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“, у Истраживачкој станици и Визиторском центру Лудаш. Камп је био реализован у шест смена у трајању од по недељу дана у периоду: 17.07.-27.08.2016. У периоду од 02 – 22.10.2016. године је реализован „прстеночки камп“, на ком се одвијало маркирање птица вештачким прстеночима током јесење сеобе. Присутно је било укупно преко 150 учесника кампа – полазника и лидера (преко 20 из иностранства - Мађарска, Словенија, Република Српска, Босна, Хрватска, - и Србија).

Поред наведеног броја сталних учесника у кампу, преко 50 гостију је и ове године посетило камп. Учесници кампа су били смештени у поткровљу Истраживачке станице, поткровљу Визиторског центра (20 кревета) и у шаторима поред рибарске кућице. Активности у кампу су започињале у раним јутарњим часовима када су полазници кампа одлазили до „кућице за прстеновање птица“, где су им лиценцирани прстеновачи (ментори који поседују дозволу за маркирање птица) показивали технике вађења птица из орнитолошких мрежа, маркирања птица, оцену стања сваке јединке појединачно и методологију уноса података у базу. Након тога, полазници су одлазили до Визиторског центра Лудаш, где су се одржавала предавања и пројекције филмова са тематиком заштите природе и биодиверзитета. У интервалу од касног поподнева до вечери, настављене су активности на маркирању птица. Поред орнитологије, деца су имала могућност да се упознају и учествују у раду других истраживања. У оквиру овог кампа је пре 5 године започело евидентирање и обележавање барских корњача. У рад кампа, од 2012 године, се укључила и организација „ХабиПрот“ са истраживањем дневних лептира и вилиних коњица. Већ прве године је евидентиран значајан налаз нове врсте лептира за Србију. У питању је лептир плавац који има NT IUCN статус. Ове године се истраживање наставило обележавањем јединки и истраживањем односа са мравима. Током кампова стручњаци из различитих научних области су у својству ментора радили са основношколском и средњешколском популацијом. Поред предавања и презентација, у програм је била укључена и практична настава.

Реализацију кампа, као и протеклих година, финансијски је потпомогла Управа града Суботице по уговору број: П-401-763/2016 од 22.06.2016. године.

Други пројекти Удружењем љубитеља природе „Riparia“, где Управљач учествује кроз надзор на терену и праћење од стране стручне службе и кроз делимичну логистичку подршку су:

- Структура и динамика популација рецентне орнитофауне Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“. Резултати овог програма ће бити достављени управљачу до 15. децембра. Тренутно не располажемо информацијама у вези са овим пројектом.
- Праћење пролећне и јесење миграције птица кроз Резерват (мониторинг, прстеновање - маркирање птица алуминијумским прстенима по међународним стандардима) рађено је током целе године.
- Пројекат “Укључивање младих у активну заштиту и мониторинг барске корњаче на Лудашком језеру”. У склопу Еко-Кампа „Лудаш 2016“ одржано је 4 предавања о заштити барске корњаче.
- Настављено је програм „Активна заштита модровране постављањем вештачких гнездилишних дупљи у Војводини“.
- У октобру месецу у Визиторском центру “Лудаш” је одржана дводневна радионица за заштиту модровране (*Coracias garrulus*) у организацији Удружења љубитеља природе “Riparia” и уз техничку подршку ЈП Палић-Лудаш. Радионица је одвијала као наставак пројекта Удружења “Укључивање невладиног сектора из руралних средина Војводине у активну заштиту модровране“. Програму радионице се придружило више 30 љубитеља модровране које су представљали и своје организације.

- Организована је посматрања птица у оквиру *Европског дана посматрања птица*. Манифестација се одржавала сваког првог викенда у октобру – обилазак језера у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активности су се спроводиле у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије.
- Настављен је пројекат „Еколошко повољна пољопривредна пракса“. Представљен је нови приступ активној заштити природе – активности на постављању стубова за грабљивице између пољопривредних парцела у циљу регулације броја глодара и постављање вештачких дупљи за птице певачице у виноградима и воћњацима у циљу регулације броја инсеката. Активности је реализована на заштићеним подручјима у околини Суботице под надзором стручне службе управљача. Реч је о пилот пројекту, који се реализује по узору на европске еколошке пројекте. Поред основног циља – заштита птица грабљивица и певачица, остале значајне активности у пројекту су едукација пољопривредника о значају органске пољопривреде, израда вештачких дупљи (кућица) и стубова за птице укључивањем локалне школске омладине. Поред конкретних активности на едукацији и промоцији, пратиће се и бројност птица стандардним методама. Резултати пројекта ће накнадно бити публиковани.

У оквиру израде докторске дисертације на студијама биологије Милоша Поповића у Крагујевцу, наставила су се истраживања на распрострањењу врсте *Phengaris teleius*.

У склопу пројекта „Мониторинг квалитета површинских вода у АП Војводини у 2016. години у циљу процене еколошког статуса/потенцијала“ стручњаци Универзитета у Новом Саду Природно-математички Факултат, Департман за хемију, биохемију и заштиту животне средине су обавили узорковање у циљу испитивања квалитета седимента и анализу воде у две серије мерења. За активност постоји Решење о условима заштите природе природе Покрајинског завода за заштиту природе (Број: 03-987/2 од 16.06.2015.).

Департман за уређење, коришћење и заштиту вода Пољопривредног Факултета у Новом Саду у оквиру истраживања биланса азота и фосфора на заштићеним природним добрима обавио је узорковање воде, трске и земљишта и у СРП „Лудашко језеро“. За активност постоји Решење о условима заштите природе природе Покрајинског завода за заштиту природе (Број: 03-862/2 од 17.06.2015.).

У ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

Комплекс код Визиторског центра Лудаш је одржаван у континуитету, између објеката и око биопречистача (кошење, сакупљање смећа, одржавање приступа стазама - на површини од 0,5 хектара). Активности је спроводила чуварска служба управљача.

Део обалних тршњака у III и мањим делом II степену се током зимских периода секу. То је традиционалан начин коришћења трске и представља један од видова сарадње са локалним становништвом у заштићеном подручју. Активности се спровode у сарадњи са месним заједницама Хајдуково и Шупљак. На основу добијених услова

заштите природе се одређују локације и услови како се може сећи. Чуварска служба обавља надзор.

Управљач је током 2016. године у више наврата био логистичка подршка приликом обилазака терена, а све у циљу израде Плана детаљне регулације за Лудашко језеро. До краја 2016. године, надлежна институција Града Суботице ће донети наведени План.

Управљач у наредном периоду планира реализацију активности на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградњи рекреативне инфраструктуре, на санацији подручја итд. За 2015. године нису биле планиране активности на инфраструктурном уређењу СРП "Лудашко језеро".

За 2016. годину је планирана израда три грађевинска пројекта – *пројекат* обнове (поновне изградње) ресторана „Суњог чарда“ који се налази у оквиру комплекса Визиторски центар „Лудаш“; *пројекат* изградње истраживачке – прстеновачке станице на месту на ком се већ скоро 30 година спроводе активности маркирања птица вештачким маркерима и *пројекат* изградње посетилачке инфраструктуре – молова, мостића и осматрачнице. Због недостатка средстава ни један од наведених пројеката није израђен.

У ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1) Презентација заштићеног подручја

- Штампане промотивног материјала намењеног посетиоцима

Планирало се реиздање постојећих издања (екотуристичка карта) и израда нових издања. Активност није реализована због недостатка средстава.

- Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)

Наставила се сарадња са локалним и регионалним гласилима Ју еко ТВ, Панон РТВ, ТВ Војводина и свим заинтересованим гласилима.

Активности су се реализовале из сопствених средстава.

- Остало

У Визиторском центру „Лудаш“ је у организацији Удружења љубитеља природе „Рiparia“, уз подршку управљача, већ трећи пут је одржана радионица у вези са распрострањењем и екологијом строго заштићене врсте – модроврана (*Coracias garrulus*) чија популација значајно расте на нашим заштићеним подручјима, конкретно – и на ПИО „Суботичка пешчара“. Забележено је јако велико интересовање – преко 30 учесника из различитих организације и институције, који су, поред излагања радова и учешћа у дискусији, учествовали и у изради вештачких дупљи (гнезда) за ову врсту.

2) Опремање центра за посетиоце

Визиторски центар Лудаш, смештен у СРП „Лудашко језеро“ има намену центра за посетиоце за сва заштићена подручја у региону. Поред функције радног

простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици, има и функцију пријема посетилаца (сала за предавања, изложбени хол, рибарска кућа са двориштем), едукативну и научно–истраживачку функцију (биолошка лабораторија, библиотека у оснивању). Објекат који је сазидан 2008. године кроз Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије, није у пуној функцији, јер није прошао процедуру техничког пријема.

Током 2016. године планира се: завршетак процедуре техничког пријема, завршетак уређивања изложбене поставке и даљи радови на текућем одржавању. Због недостатка средстава наведене активности нису се реализовале, сем редовног одржавања.

У оквиру пројекта „Унапређење стања и презентације Специјалног резервата природе Лудашко језеро“ Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштите животне средине је 2015. године суфинансирао опремање комплекса Визиторског центра „Лудаш“: куповина кревета (20), опремање библиотеке полицама, столовима и столицама, израда и постављање дрвене конструкције за пчеле и дрвених кућица за птице. Набавка свега наведеног је реализована током 2015. године, али је све постављено 2016. године.

Слика 6. „Хотел за инсекте“ код Визиторског центра „Лудаш“

Посетиоце (излетнике и риболовце) чуварска служба је надзирала у оквиру придржавања режима заштите. За посебне организоване групе посетилаца (планинари, љубитељи природе и сл.) по захтеву биле су организоване туре са вођењем. Недостатак уређене едукативне стазе и посетилачког информативног пункта онемогућавају бољу промоцију подручја.

3) Пројекти и програм у области туризма

Управљач на заштићеним подручјима располаже Визиторским центром „Лудаш“ са основном наменом позиционирања управљача у простору, смештања стручне и чуварске службе и развојем екотуризма у региону. Као и у случају ПИО „Суботичка пешчара“ и СРП „Селевењске пустаре“, израдом и доношењем Просторног плана предела посебне намене „Суботичка језера и пустаре“, добиће се просторне смернице за уређење заштићеног подручја и у функцији валоризације и израде туристичких садржаја. Пројекат развоја одрживог туризма у заштићеним подручјима би се реализовао кроз три сегмента: израда посетилачке инфраструктуре, израда програма за различите циљне групе посетилаца и пласирање програма за основне и средње школе и факултете, посебно у делу који се односи на инкорпорирање посета заштићеним подручјима у планове наведених школских и високошколских установа.

Током 2016. године је планирано опремање интернет сале за посетиоце и сале за презентацију у Визиторском центру „Лудаш“. Планирана је набавка одговарајуће опреме, у случају да се обезбеде средства. Активност није реализовано због недостатка средстава.

VI САРАДЊА

1) Сарадња и партнерство са локалним становништвом и 2) Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју

Током године је сарађивано са корисницима простора (локално становништво, викендаши, закупци пољопривредног државног земљишта, пољопривредници, водопривреда и други субјекти). Захваљујући развијању базе података, за сегмент СРП „Лудашко језеро“ у којој су и повезани подаци о катастру, власништву, границама и режимима заштите, корисници на упит добијају информације о могућим активностима и неопходним процедурама ако су потребне (прибављање услова заштите природе, посебни пројекти, сагласности других институција и сл.). Регистровани су упити током целе године – укупно (42).

3) Сарадња са невладиним организацијама

Наставила се дугогодишња сарадња са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ кроз разне програме и активности (деталји у претходним поглављима).

Наставила се дугогодишња сарадња и са Младим истраживачима Србије – Волонтерским сервисом Србије кроз организације *Међународног волонтерског радног кампа Лудаш 2015*.

4) Међународња сарадња

Настављена је и значајно унапређена сарадња са Националним парком Кишкуншаг из Кечкемета (Мађарска). Почетком године је одржан састанак на ком је договорен план активности током целе године, као и динамика састанака и посета. Договорено је да се стручна служба састаје месечном динамиком и то наизменично – један састанак у Мађарској, а други – наредног месеца – у Србији, док ће чуварска служба чешће да има заједничке обиласке терена, по истом кључу – заједнички терен мађарске и наше чуварске службе прва посета (обилазак) у Националном парку „Кишкуншаг“ у Мађарској, а други на нашим заштићеним подручјима. Састанци су, поред конструктивних договора, обухватили и презентацију значајних области за обе стране – конкретно – мониторинг врста и станишта, проблеми у управљању специфичним типовима станишта, планови за даље заједничке прекограничне пројекте;

униформисање активности чуварских служби (пресек обавезних активности чувара у односу на наше и мађарске прописе); заједнички рад у оквиру Natura 2000 врста (појачано праћење и евидентирање одређених таксона и станишта) и слично. Поред наведеног, сарадња са НП „Кишкуншаг“ се огледала и у међусобним посетама приликом обележавања значајних датума за заштиту природе.

Током године радило се на припреми два издања са Националним парком „Кишкуншаг“. Двојезична издања (српски/мађарски) обрађују различите теме које су у вези са заштитом природе, као и елементе из легислативе у вези са заштитом природе у обе државе. Оба издања су реализована кроз сарадњу ЈП „Палић-Лудаш“ и Дирекције Националног Парка „Кишкуншаг“. Штампу издања је финансирала Дирекција Националног Парка „Кишкуншаг“, док је преводе реализовало наше предузеће.

5) Сарадња са надлежним институцијама

Настављена је сарадња са Покрајинским заводом за заштиту природе у оквиру пројекта „Ревитализација влажних ливада и слатина на подручју Лудашког језера“. Сарадња се одвијала у континуитету. Више пута је надлежни завод за заштиту природе обавио стручни надзор на терену.

Током целе године се одвијала сарадња са Заводом за урбанизам Града Суботице – обиласци терена и стручна помоћ приликом израде Плана детаљне регулације за обалу Лудашког језера.

Представници управљача су учествовали на Осмом семинару за управљаче заштићених подручја са темом „Одрживи туризам у систему управљања заштићеним подручјима“, одржаном 4. и 5. октобра 2016. године, у Парку природе „Стара планина“, где је, поред конкретних предавања, управљач искористио прилику и разменио искуства и са представницима других управљача у вези са значајним темама које се односе на успешно управљање заштићеним подручјима.

У више наврата током године је реализована инспекцијска контрола управљача у вези са СРП „Лудашко језеро“ (евидентирање докумената предвиђених Законом о заштити природе, контрола решења о условима заштите природе и контрола рада и евиденције теренских белешки чуварске службе) од стране инспектора за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса (Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Подручна јединица Суботица). Предмет инспекцијског надзора је била контролна листа која се налази на интернет страници Покрајинског секретаријата:

http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL_PRI_01-Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc

Записнички је констатовано да управљач поседује сву потребну документацију, а у деловима (рубрикама) где управљач, или не поседује документацију, или је лоше оцењен, наложено је да се коригује и усклади са Законом.

Настављена је добра сарадња са Градом Суботица – учешће у разним активностима које се односе на кориснике простора, конкретно у СРП „Лудашко језеро“ (давање разних мишљења, сагласности и сл.), као и са јавним предузећима којима је Град оснивач.

б) Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

И у 2016. године се одвијало стално медијско приказивање (дневне новине, часописи, магазини, радио, телевизија) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања комплетног заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту. Везано за ПИО „Суботичке пешчаре“ најпопуларније теме су биле лов, коришћење шуме и тзв. Мајданско језеро (популарно излетиште локалног становништва).

VII ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ

1. Противпожарна заштита

Током године су регистрована три пожара на предметном заштићеном подручју. Први пожар се десио 23.01.2016. године и то на локалитету „Жута обала“ у II степену заштите. Близина викенд кућа (викендица), несмотрено паљење трске на забрањеној локацији је условило настанак пожара. Чуварска служба је помогла приликом гашења пожара. Починилац није утврђен. Следећа два пожара су се десила током истог дана на подручју I степена заштите. Пожар је био великих размера и у гашењу је учествовала ватрогасна служба и чуварска служба управљача. Сумња је да је намерно изазван, у циљу паљења трске. Током осетљивих периода (рано пролеће, касна јесен, дани око Првог маја) чуварска служба врши појачан надзор.

Активности су реализоване из сопствених ресурса.

Слика 7. Пожар и гашење пожара у Резервату

2. Обележавање важних датума за заштиту животне средине

Одвијала се кроз реализацију програма (предавање и шетња са чуварем водичем) у континуитету. Настављена је сарадња са школама из околних насеља (Хајдуково, Палић, Бачки Виногради) а у посету су долазиле и школске екскурзије из околине и Новог Сада.

Поред тога су се током године одвијале и следеће активности:

- На Дан Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ – 28. март, одржана је презентација о вредностима резервата, а деца из окружења су потом обишла едукативне стазе у пратњи чувара водича.
- У оквиру обележавања *Дана заштите природе* (11. април), одржана су предавања у вези са заштићеним подручјима у региону Суботице у Визиторском

центру „Лудаш“. Гости су били ученици локалних основних школа, при чему су им подељени лифлети у вези са хранилиштем за птице грабљивице.

3. Извори финансирања

Јавно предузеће „Палић-Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и СРП „Лудашко језеро“.

Делатност Сектора заштите природе – организованог у стручну и чуварску службу управљача се суфинансира из следећих извора:

- Буџет Републике Србије – Министарство пољопривреде и заштите животне средине
- Аутономна Покрајина Војводина – Покрајински Секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине
- Буџет јединице локалне самоуправе – Град Суботица
- Сопствени приходи

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2016. ГОДИНУ – Табела прихода за заштићено подручје СРП „Лудашко језеро“

Ред. број	Извори прихода	Планирани Износ у динарима	Уговорено Износ у динарима	Реализовано до 15.12.2016. Износ у динарима
1.	Средства Буџета Републике Србије	5,653,000.00	4.706.000,00	485.000,00
	1.1. Министарство пољопривреде и заштите животне средине	5,653,000.00	4.706.000,00	485.000,00
	1.2. Министарство пољопривреде и заштите животне средине, Управа за шуме	0,00	0,00	0,00
	1.3. Остала средства Републике Србије	0,00	0,00	0,00
2.	Сопствени приходи	3,031,000.00	3.153.000,00	1.501.797,63
	2.1. Приходи од обављања делатности	0,00	0,00	0,00
	2.2. Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	3,031,000.00	76.000,00	76.000,00
	2.3. Остали сопствени приходи	0,00	3.077.000,00	1.425.797,63
3.	Средства буџета јединице локалне самоуправе	482.700,00	900.000,00	900.000,00
	3.1. Град Суботица	482.700,00	900.000,00	900.000,00
4.	Остала средства	7,136.000,00	0,00	0,00
	4.1. АП Војводина	200.000,00	0,00	0,00
	4.2. Конкурси	6,936,000,00	0,00	0,00
	Укупно приходи	16,302,700.00	8.759.000,00	2.886.797,63

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2016. ГОДИНУ – Табела расхода за заштићено подручје СРП „Лудашко језеро“

Врста расхода	Извори и износи средстава (у динарима)						Процењена реализација (15.12.2016.)	Реализација (31.12.2016.)
	Буџет РС	Сопствени приходи	Буџет јединице локалне самоуправе	Приходи од донација, поклона и помоћи	Остала средства	Планирано Укупно		
A.0 Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја								
A.1. Чуварска служба	2.978.000,00	462.000,00	0,00	0,00	0,00	3.440.000,00	908.797,63	3.440.000,00
A.1.1. Бруто зараде чувара	510.000,00	102.000,00	0,00	0,00	0,00	612.000,00	548.797,63	612.000,00
A.1.2. Остали трошкови чуварске службе (гориво, регистрације аута, дневнице, службена одећа и обућа, инструменти и опрема)	0,00	360.000,00	0,00	0,00	0,00	360.000,00	360.000,00	360.000,00
A.1.3. Набавке средстава рада (чамац, возило, мотор и др)	2.468.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2.468.000,00	0,00	2.468.000,00
A.2. Одржавање заштићеног подручја	80.000,00	1.048.000,00	0,00	0,00	0,00	1.128.000,00	1.048.000,00	1.128.000,00
A.2.1. Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на пословима управљања заштићеним подручјем и материјални трошкови њиховог рада (израда управљачких докумената, програма,	80.000,00	988.000,00	0,00	0,00	0,00	1.068.000,00	988.000,00	1.068.000,00

пројеката, сарадња са локалним становништвом, институцијама и др.)								
А.2.2.Обележавање заштићеног подручја	0,00	5.000,00	0,00	0,00	0,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
А.2.3.Управљање отпадом	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
А.2.4.Одржавање постојећег мобилијара	0,00	5.000,00	0,00	0,00	0,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
А.3. Презентација заштићеног подручја	75.000,00	450.000,00	150.000,00	0,00	0,00	675.000,00	475.000,00	500.000,00
А.3.1. Штампаче промотивног материјала	0,00	100.000,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00	0,00
А.3.2. Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)	50.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00	0,00
А.3.3. Заснивање и успостављање базе података (ГИС и др.)	0,00	300.000,00	0,00	0,00	0,00	300.000,00	275.000,00	300.000,00
А.3.4. Материјални трошкови у вези развоја научних, образовних и културних функција заштићеног подручја	0,00	50.000,00	150.000,00	0,00	0,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00
А.3.5. Брендирање - установљавање заштитног знака подручја	25.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	25.000,00	0,00	0,00
Укупно А.0	3.133.000,00	1.960.000,00	150.000,00	0,00	0,00	5.243.000,00	2.431.797.63	5.068.000,00
Б. Б.0. Управљање посетиоцима								
Б.1. Изградња улазних	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

	станица								
	Б.2. Изградња центара за посетиоце и едукативних центара	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.3. Опремање центара за посетиоце и едукативних центара	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.4. Штампање материјала намењеног посетиоцима	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Укупно Б.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
В.	В.0. Регулисање имовинско правних односа								
	В.1. Надокнада за ускраћивање права коришћења	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	В.2. Накнада за нанету штету	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00
	Укупно В.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Г.	Г. 0. Праћење и унапређење стања заштићених подручја								
	Г.1. Мониторинг	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Г.2. Реинтродукција и реколонизација	0,00	0,00	0,00	0,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00
	Г.3. Рекултивација	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
	Г.4. Ревитализација и мере активне заштите природе	2.696.000,00	540.000,00	0,00	0,00	0,00	3.236.000,00	0,00	3.236.000,00
	Укупно Г.0	2.696.000,00	590.000,00	0,00	0,00	200.000,00	3.486.000,00	250.000,00	3.486.000,00
Д.	Д.0. Уређење простора и одрживо коришћење природних ресурса								
	Д.1. Материјални трошкови управљача на изради просторних планова	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.2. Пројекти и радови на уређењу простора (израда и постављање мобилијара и др.)	250.000,00	50.000,00	132.700,00	6.936.000,00	0,00	7.368.700,00	0,00	0,00

	Д.3. Пројекти и програми у области шумарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
	Д.4. Пројекти и програми у области ловства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.5. Пројекти и програми у области рибарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.6. Пројекти и програми у области туризма	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.7. Пројекти и програми у области пољопривреде	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Укупно Д.0	250.000,00	50.000,00	132.700,00	6.936.000,00	0,00	7.368.700,00	0,00	0,00
	Е.0. Остали некатегорисани послови								
Е.	Е.1. Противпожарна заштита (набавка опреме, средстава и др. за потребе противпожарне заштите)	0,00	5.000,00	0,00	0,00	0,00	5.000,00	5.000,00	5.000,00
	Е.2. Сарадња са невладиним организацијама (Међународни волонтерски радни камп)	0,00	0,00	200.000,00	0,00	0,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00
	Укупно Е.0	0,00	5.000,00	200.000,00	0,00	0,00	205.000,00	205.000,00	205.000,00
	Укупно планирани расходи	5,653,000.00	3,031,000.00	482,700.00	6,936,000.00	200,000.00	16,302,700.00	2.886.797,63	8.759.000,00

Као накнада за коришћење заштићеног подручја СРП „Лудашко језеро“ остварено је 76.000,00 РСД приход, што је 0,87 % од укупних средстава (8.759.000,00 РСД) која су била потребна за реализацију управљања СРП „Лудашко језеро“.

Дана 15.12.2016. године, у односу на комплетан програм управљања СРП „Лудашко језеро“ реализовано је 32,96 % планираних активности.